Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Viite: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 21.9.2018 / asiantuntijakuuleminen, Heli Ponto

Valtioneuvoston paikkatietopoliittinen selonteko

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää Valtioneuvoston paikkatietopoliittista selontekoa ajankohtaisena ja esitettyjä tavoitteina hyvinä. Paikkatiedon hyödyntäminen näkyy ihmisten ja yritysten arjessa monin tavoin ja tarve paikkatietoa koskevien linjausten ja pelisääntöjen tarkentamiseen ja potentiaalin hyödyntämiseen on ilmeinen. Työ- ja elinkeinoministeriö nostaa tässä lausunnossa esiin näkökulmia, jotka käsittelevät paikkatietojen keräämistä ja jakelua, paikkatieto-osaamista, paikkatietojen merkitystä kasvupalveluille ja elinkeinorakenteelle, paikkatietoa ja turvallisuutta, paikkatiedon hyödyntämistä aluekehityksessä sekä hiilineutraalia energiaa ja sijaintitietoja.

Tämän asiantuntijalausunnon pohjana on käytetty työ- ja elinkeinoministeriön lausuntoa Valtioneuvoston paikkatietopoliittisen selonteon luonnokseen, joka annettiin 2.11.2017 maa- ja metsätalousministeriölle. Lausuntoon on tehty pieniä ajankohtaistarkastuksia.

Julkinen sektori paikkatiedon tallentajana ja jakelijana

Paikkatietopoliittisessa selonteossa linjataan, minkälaisia paikkatietoja yhteiskunnassa tarvitaan sekä miten niiden tuottamista, hallintaa ja jakelua kehitetään ja miten niiden käyttöä edistetään. Tähän saakka paikkatietojen tuottamista ja hyödyntämistä on edistetty hyvin toimijalähtöisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö puoltaa digiharppauksen ottamista ja paikkatietopalvelujen ekosysteemin kehittämistä, jossa hyödynnetään mahdollisuudet toteuttaa eri toimijoiden yhteistyönä paikkatietotoimintojen verkottamista. Paikkatiedon ekosysteemi koostuu erilaisista paikkatietojen saatavuutta edistävistä alustoista, palveluista ja tietovarastoista. Samalla viranomaisten päällekkäisistä palveluista on päästävä eroon ja julkisten toimijoiden keskityttävä "perustietovarantojen" ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että paikkatiedon ekosysteemissä on kiinnitettävä huomiota tietoaineistojen luotettavaan identifiointiin, joka on yksi tiedonhallinnan keskeisistä tekijöistä erityisesti silloin, kun tietoja linkitetään palvelusta toiseen. Tähän tavoitteeseen pääseminen

edellyttää paikkatiedon parissa toimivilta riittävää paikkatieto-osaamista, ja siksi työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä luonnoksessa esitettyä ehdotusta edistää paikkatieto-osaamista. Opiskelijoiden ja oppilaiden ohella myös valtion ja kuntien virkahenkilöiden paikkatieto-osaamista on syytä lisätä, jotta tietoaineistojen yhdisteleminen on luotettava. On huomattava, että tähän tavoitteeseen pääseminen vaatii paljon resursseja.

Julkishallinnolle asetettu tehtävä ylläpitää ja tuottaa keskeisiä paikkatietovarantoja ja niihin liittyviä jakelupalveluita tukee osaltaan kasvua ja hyvinvointia ja lisää mahdollisuuksia kehittää elinkeinoja. Paikkatiedon ekosysteemin ja yhteiskäyttöisyyden kehittämisessä on paljon mahdollisuuksia, joita voidaan hyödyntää myös tulevissa kasvupalveluissa. Työvoima- ja yrityspalvelujen näkökulmasta ajantasaiset paikkatiedon tietovarannot ja toimiva ekosysteemi on hyvin tärkeä ja nykyistäkin laajemmin hyödynnettävissä. Paikkatieto liittyy esimerkiksi ihmisten, yritysten ja työpaikkojen sijaintiin, muuttoliikkeeseen, pendelöintiin, alihankintaverkostojen hyödyntämiseen jne. Rekrytoinnin ja osaamisen kehittämispalvelujen kannalta koulujen/oppilaitosten sijainti- ja nimitiedoilla sekä kulkuyhteystiedoilla näihin liittyen on myös merkitystä.

Paikkatieto elinkeinorakenteen näkökulmasta

Yritysmaailmassa paikkatietoihin kohdentuu suuret odotukset. Kuten selonteossa esimerkiksi todetaan, suomalaisilla teknisillä ratkaisuilla on nyt ainutlaatuinen tilaisuus päästä mukaan voimakkaasti kehittyvään avaruusliiketoimintaan. Suomella on mahdollisuudet suuntautua erityisesti piensatelliittitoimintaan ja avaruusdatan hyödyntämiseen perustuvaan New Space -toimintaan, joka on lähtenyt Suomessa voimakkaaseen kasvuun. Paikkatietoa hyödyntävät myös esimerkiksi vähittäiskauppa, teollisuus, liikenteen uudet palveluratkaisut, jotka pyrkivät mahdollisimman pitkälle kartoittamaan asiakaskuntansa ja palveluntarjoajien sijainnin.

Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että kun valtio ja kunnat tulevat tekemään hankkeen puitteissa paikkatietopoliittista suunnitteluyhteistyötä yksityisten yritysten kanssa, näiden tulisi huolehtia, että suhtautuminen yhteistyöstä kiinnostuneisiin yksittäisiin yrityksiin on tasapuolista. Näin asianmukaiset edellytykset kilpailla hankkeeseen liittyvien uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittämisessä säilyvät kaikilla potentiaalisilla toimijoilla.

Paikkatieto ja turvallisuus

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa paikkatiedon turvallisuuteen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. Paitsi turvallisuussektori, myös erilaiset logistiset toiminnot tarvitsevat rakennusten osoitteiden lisäksi myös rakennusten sisäänkäyntitiedot ja niiden saavutettavuustiedot (ajoneuvoilla) valtakunnallisesti yhtenäisesti, ja nuo tiedot tarjoavat palvelut.

Paikkatietojen yhdistelyssä voi olla arkaluontoisia mm. henkilön sijaintitiedon tyyppisiä tietoja, jotka on tunnistettava ja hallittava. Asiaan liittyy siis vahvasti yksilöllinen ja julkinen salassapitonäkökulma. On tärkeää, että paikkatietopoliittisten linjausten toimeenpanossa ja tietojen yhdistelyssä huomioidaan EU:n tietosuoja-asetus ja siihen liittyvä kansallinen

lainsäädäntö. On myös tilanteita, joissa julkisista lähteistä saa selville myös salassa pidettävien kohteiden täsmälliset sijainnit ja rakenteet. Olisi tarpeen olla menettely saada ne pois yleisölle tarjottavista paikkatietopalveluista. Esillä on ollut myös mahdollisuus porautua rakennepiirustuksiin. Edellä oleva luo mahdollisuuksia, mutta myös riskejä. Työ- ja elinkeinoministeriön näkökulmasta jälkimmäisten torjuminen edellyttää tavanomaista julkista palvelua järeämpiä kontrollirakenteita, joka enemmänkin haaste kuin este. Jotta ylläkuvattuja uhkia voidaan hallita, tarvitaan viranomaisilta riittävää ymmärrystä paikkatietojärjestelmien toiminnasta ja uusimmasta kehityksestä.

Paikkatieto aluekehityksen analyysivälineenä

Työ- ja elinkeinoministeriö kerää ja analysoi Suomen aluekehitykseen liittyviä tietoja, jotka ovat samalla myös sijaintitietoja. Valtioneuvoston ja maakuntien yhdessä kokoama määrällisestä ja laadullisesta aineistosta koostuva aluekehityksen tilannekuva on tästä konkreettinen esimerkki. Paikkatieto on tilannekuvan keskeinen analyysiväline.

Maakuntauudistuksen myötä maakunnat tulevat tuottamaan uusia paikkatietoaineistoja liittyen esimerkiksi työllisyyteen, elinkeinoihin, asumiseen ja väestöön. Tulevassa maakuntahallintomallissa tulisi ottaa huomioon myös palvelujen tuottajien sijainnit. Kuten selonteossakin todetaan, työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä paikkatietoaineistojen asianmukaista identifiointia, jotta tietojen laaja-alainen hyödyntäminen ja yhdistäminen on mahdollista.

Paikkatieto energiapolitiikan näkökulmasta

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa, että paikkatietojen saatavuus on tärkeää kestävän energiapolitiikan edistämisen näkökulmasta. Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on hiilineutraali yhteiskunta. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan tarkkoja sijaintitietoja eri energialähteiden toiminnasta.

Energiaviraston vuonna 2015 verkkoyhtiöille toteuttaman kyselyn perusteella Suomessa oli vuoden 2015 syksyllä noin 7,9 MW verkkoon kytkettyä aurinkosähköä. Erityisesti aurinkosähkön määrä on voimakkaassa kasvussa, vaikkakin toistaiseksi sen osuus Suomen tuotantokapasiteetista on pieni. Suomessa ei kuitenkaan ole systemaattista järjestelmää aurinkolämmön vuositilastojen sijaintitietojen keräämiseen.

Paikkatieto parantaa teollisen mittakaavan (>0.5MW) aurinkoenergialla tapahtuvan sähkön ja lämmön tuotannon tiedon ylläpitoa, koska tuotanto tapahtuu suurelta osin hajautetun teknologian avulla maa- ja vesialueilla aurinkokennoilla ja aurinkolämpökeräimillä. Myös tuulivoimaloiden sijainnit ovat hajautettuja. Keskitetty sijaintitieto aurinko- ja tuulivoimaloista auttaa sähkö- ja lämpökapasiteettimäärien tietojen ylläpidossa, taloudellisen merkityksen arviointia ja alan tutkimuksen tarpeita.

Sähkön siirtoverkosta on säädetty sähkömarkkinalain (588/2013) 110 § säännöksessä, ja se sisältää ne toimenpiteet, joihin sähkökaapeleiden läheisyydessä tapahtuvan työn suorittajan on työturvallisuuden varmistamiseksi ja vaurioiden välttämiseksi. Sähkökaapeleiden sijaintia koskevia tietoja on käsiteltävä ja säilytettävä siten, että tiedot ovat vain niiden käyttöön oikeutettujen saatavilla ja ettei tietoturva vaarannu. Sähkösiirtoverkon paikkatietoa ylläpitää Johtotieto Oy. Johtotieto Oy on 100 %

Suomen valtion omistama ja kuuluu Suomen Erillisverkot-konserniin. Johtotieto on valtakunnallinen toimija, jonka palvelussa ovat mukana maamme merkittävimmät teleoperaattorit ja energiayhtiöt. Vaikka kaapeleiden sijaintipaikoista saa tietoa johtotieto.fi -sivustolta, kaikkien johtojen sijaintitietoja ei kuitenkaan ole saatavissa Johtotieto Oy:stä. Esimerkiksi Espoon, Kauniaisten, Vantaan ja Joensuun kaupungin alueilla kaikki kaupunkimittausosasto hoitavat kaapeliasiat, joista myönnetään myös kaivuluvat. Koska työ- ja elinkeinoministeriö aktiivisesti seuraa ja analysoi energian tuotantoon liittyviä tietoja, paikkatietojen yhdisteltävyys ja saatavuus tässä suhteessa on keskeistä ymmärryksen rakentamiseksi.

Paikkatieto lähitulevaisuus

Työn murrokset ja mm. alustatalouden ja keikkatyön yleistyminen tulevat vahvistamaan paikkatietojen hyödyntämistä entisestään. Erityisesti tekoäly, robotisaatio, ja big dataan perustuva automaatio luovat edellytyksiä paikkatiedon hyödyntämiselle ja vaatimuksia niiden ominaisuuksille. Vaikka paikan merkitys esim. etätyömahdollisuuksien parantumisen myötä on muuttunut, niin silti paikan, alueen ja sijoittumisen merkitys ei ole vähenemään päin myöskään kasvupalvelujen näkökulmasta, jossa aluekehittäminen on yksi keskeinen yritys- ja työvoimapalveluihinkin kytkeytyvä näkökulma.

Jarmo Palm
Työmarkkinaneuvos, ryhmäpäällikkö

Heli Ponto
Asiantuntija

JAKELU Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

TIEDOKSI TEM / KOY